

EINE BRÜCKE AUS PAPIER

\ МІСТ З ПАПЕРУ

ERSTES DEUTSCH-UKRAINISCHES SCHRIFTSTELLERTREFFEN
IN DER UKRAINE LWIW/ LEMBERG 27. – 29. AUGUST 2015

\ ПЕРША НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКА ЗУСТРІЧ ПИСЬМЕННИКІВ
В УКРАЇНІ 27 – 29 СЕРПНЯ 2015 У ЛЬВОВІ

EINE BRÜCKE AUS PAPIER

\ МІСТ З ПАПЕРУ

ERSTES DEUTSCH-UKRAINISCHES SCHRIFTSTELLERTREFFEN
IN DER UKRAINE LWIW/ LEMBERG 27. – 29. AUGUST 2015

\ ПЕРША НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКА ЗУСТРІЧ ПИСЬМЕННИКІВ
В УКРАЇНІ 27 – 29 СЕРПНЯ 2015 У ЛЬВОВІ

Die Ukraine, das Land, in dem wir mit *Eine Brücke aus Papier* zu Gast sind, ist in jüngster Zeit vor allem mit beunruhigenden politischen Ereignissen in die Wahrnehmung unserer Öffentlichkeit gelangt. Die Literatur des Landes schlägt eigene Wege ein. In der Zeit des *Maidan* 2013 und 2014 sind die ukrainischen Schriftstellerinnen und Schriftsteller in deutschsprachigen Literatureinrichtungen und auf Festivals aufgetreten und haben auf deren Podien von ihren Erfahrungen und Befürchtungen berichtet. Ihre Bücher liegen hochwertig übersetzt in deutschsprachigen Literaturverlagen vor, übertragen aus dem Ukrainischen und aus dem Russischen, der zweiten Landessprache. Sie spiegeln die vielseitige Literaturszene der Ukraine. Dennoch ist in Deutschland die Kenntnis der ukrainischen Geschichte, Sprache und Kultur kaum verbreitet, diese ist aber die Voraussetzung, um einander zu verstehen. Schriftsteller als literarische Botschafter können hier neue Verknüpfungen schaffen. Deshalb haben wir mit den ukrainischen Autoren dieses Projekt ins Leben gerufen. Deutsche Schriftstellerinnen und Schriftsteller werden eingeladen, die Ukraine zu besuchen, dort ihre Kollegen zu literarischem Austausch, Gesprächen und gemeinsamen Auftritten zu treffen und mit dem ukrainischen Publikum in Dialog zu treten.

Україна, яка сьогодні гостинно приймає нас з літературним проектом *Міст з паперу*, опинилася останнім часом в колі уваги нашої спільноти, передусім через тривожні політичні події. Література країни прокладає свій непростий власний шлях. Під час Майдану 2013 та 2014 року українські письменники виступали в німецькомовних літературних закладах та на фестивалях, з їхньої сцени вони ділилися власним досвідом та розповідали про своє занепокоєння. Їхні твори німецькомовні видання пропонують своїм читачам в якісному перекладі з української та з поширеної в Україні російської мови. Ці книги відображають багатоманітну літературну сцену України. Однак у Німеччині замало інформації про українську історію, мову та культуру, хоча саме вона створює передумови для взаємного порозуміння. Письменники як посланці літератури могли б стати важливою об'єднуючою складовою. Саме тому разом з українськими авторами ми започаткували цей проект і запросили німецьких письменників відвідати Україну з метою літературного обміну з колегами, для дискусій і спільних виступів та для відкритого діалогу з українською публікою.

Als Ort für die erste Zusammenkunft des Literaturprojekts *Eine Brücke aus Papier* haben wir uns gemeinsam für Lwiw/Lemberg in der Westukraine entschieden. *Lwiw*, *Lwow*, *Lemberg*, die galizische Hauptstadt, hat eine bewegte Geschichte, in der sie stets ein wichtiges politisches, religiöses und kulturelles Zentrum war, ein Drehpunkt zwischen West und Ost. Die Stadt gehörte unterschiedlichsten Ländern und Herrschaftsgebieten an. Ihre Bevölkerung setzte sich einst aus vielen Volksgruppen – Armeniern, Polen, Juden, Deutschen, Österreichern und Ukrainern – zusammen, die die Stadt prägten und ihr reiches kulturelles Erbe ausmachten. Diese Vielfalt Lwiws wurde in den vierziger Jahren des 20. Jahrhunderts dramatisch zerstört, und wir wissen um die deutsche Verantwortung dafür. Seit der Unabhängigkeit der Ukraine 1991 konnte sich Lwiw wieder zu einem kulturellen Zentrum und einer modernen Metropole entwickeln. Ihr früherer Vielvölkerstatus ist in Architektur, religiösen Bauten, Kunst und Literatur immer noch gegenwärtig. Diese Stadt und ihre Umgebung, der viele bedeutende Schriftsteller unterschiedlicher Sprachen entstammen und die eine Literaturstadt in ihrem ursprünglichsten Sinne ist, wird dem ersten ukrainisch-deutschen Schriftstellertreffen der *Brücke aus Papier* eine ideale Gastgeberin sein. In den kommenden Jahren sollen weitere Treffen in ukrainischen Städten und in Deutschland durchgeführt werden.

Mісцем проведення Першої Зустрічі літературного проекту *Міст з паперу* ми обрали західноукраїнський Львів – столицю Галичини. Це місто має бурхливу історію і завжди було важливим політичним, релігійним та культурним центром на шляху між Сходом та Заходом. За час свого існування місто перебувало у складі різних держав та під владою різних політичних сил. Його населення – вірмени, поляки, євреї, німці, австрійці та українці, формували образ міста та творили його багату культурну спадщину. Ця багатогранність Львова була драматичним чином знищена у 40-х роках ХХ сторіччя, і ми добре усвідомлюємо відповідальність Німеччини за це. З проголошенням Незалежності України у 1991 році Львову знову вдалося перетворитися на видатний культурний центр та сучасну метрополію. Його колишній статус багатонаціонального міста ще й сьогодні присутній в архітектурі, релігійних спорудах, мистецтві та літературі. Це місто, родом з якого багато визначних письменників, що пишуть різними мовами, і яке, по суті, є містом літератури, стане ідеальним господарем для нашої Першої Німецько-Української Зустрічі письменників *Міст з паперу*. Проведення наступних Зустрічей планується в майбутньому в інших українських містах та у Німеччині.

Der Titel *Eine Brücke aus Papier* verdankt sich der Anregung des ukrainischen Schriftstellers Jurko Prochasko, der dieses Zitat von Manès Sperber (1905-1984) für einen seiner jüngsten Texte, *Der Angriff auf Mitteleuropa**, entlehnt hat. Manès Sperber, im westukrainischen Zablutow geboren, erzählt in seinen Erinnerungen *Die Wasserträger Gottes* von der *Brücke aus Papier* als einer Legende der Chassidim seines Heimatortes. Schriftsteller errichten mit ihren Büchern und Texten *Brücken aus Papier*, die sich als haltbarer und belastbarer als jede Eisen-, Stein- oder Betonkonstruktion erweisen, weil sie sich ins menschliche und damit kulturelle Gedächtnis einprägen.

*IN: GEFÄHRDETE NACHBARSCHAFTEN – UKRAINE, RUSSLAND, EUROPÄISCHE UNION, HRSG. VON KATHARINA RAABE, VALERIO 17/2015, WALLSTEIN VERLAG GÖTTINGEN 2015.

За ідею назви *Міст з паперу* ми вдячні українському письменнику Юркові Прохаську – він запозичив цей вислів у Манеса Шпербера (1905–1984) для одного зі своїх останніх творів «*Напад на Середню Європу*» (*Angriff auf Mitteleuropa*)*. Манес Шпербер, який народився у західноукраїнському Заболотіві, розповідає у своїх спогадах «*Господні водоноси*» (*Die Wasserträger Gottes*) про *Міст з паперу* як про легенду хасидизму у своєму рідному містечку. Письменники зводять своїми книгами та текстами *Мости з паперу*, які виявляються міцнішими та стабільнішими за будь-які залізні, камінні або бетонні, оскільки вони закарбовуються у людській, а разом з тим і культурній пам'яті.

*B: GEFÄHRDETE NACHBARSCHAFTEN – UKRAINE, RUSSLAND, EUROPÄISCHE UNION, HRSG. VON KATHARINA RAABE, VALERIO 17/2015, WALLSTEIN VERLAG, GÖTTINGEN, 2015. (СУСІДСТВО ПІД ЗАГРОЗОЮ – УКРАЇНА, РОСІЯ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ. ПІД РЕД. КАТАРИНИ РААБЕ, СЕРІЯ VALERIO 17/2015, ВИДАВНИЦТВО WALLSTEIN, ГЕТТИНГЕН, 2015).

PRESSEKONFERENZ \ ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ

Mittwoch, 26. August 2015
11.00 Uhr

Ort: Rathaus der Stadt
Lwiw/ Lemberg, Pl. Rynok, 1
79008 Lwiw

Середа, 26 серпня 2015
11.00 год

Місце проведення:
Львівська ратуша, пл. Ринок 1
79008, м. Львів

PROGRAMM

ПРОГРАМА

ORT:

Mediatec Lwiw, vul. Muljars'ka 2 A
79008 Lwiw

Das Treffen wird simultan
gedolmetscht.

Bei Interesse ist Teilnahme an
der Veranstaltung gerne möglich,
bitte lediglich über:
welcome@kulturallmende.org
anmelden.

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ:

Львівська Медіатека
вул. Мулярська 2А
79008, м. Львів

Виступи та доповіді у
синхронному перекладі

Якщо Вас зацікавила наша
Зустріч, просимо надіслати свою
заявку на адресу ел. пошти:
welcome@kulturallmende.org

DONNERSTAG, 27. AUGUST ЧЕТВЕР, 27 СЕРПНЯ

10.00 – 13.00 Uhr

Treffen aller Teilnehmer
Begrüßung und Einführung:
Verena Nolte und Hanne Kulesa
Vorstellung der Autoren
Lesungen (ukrainisch / deutsch)

15.00 Uhr

Einführungsreferat: Karl Schlögel
Das Verhältnis Ukraine – Russland
– Deutschland

16.00 Uhr

*Impulsreferat zur Geschichte der
Ukraine:* Yaroslav Hrytsak

Diskussion

18.30 Uhr

Ende

10.00 – 13.00 год.

Зустріч учасників
Привітання та вступне слово:
Верена Нольте та Ганне Кулесса
Представлення авторів
Літературні читання (українською/
німецькою)

15.00 год.

Вступна доповідь: Карл Шльогель
Розуміння України – Росії –
Німеччини

16.00 год.

Огляд з історії України:
Ярослав Грицак

Дискусія

18.30 год.

Завершення робочої програми

FREITAG, 28. AUGUST

10.00 - 13.00 Uhr

Führung der Teilnehmer durch
Lwiw mit Jurko Prochasko

15.00 Uhr

Juri Andruchowytch – Vortrag
„Die jüngsten Enthüllungen, oder
Karl Marx *revisited*“

Diskussion

18.00 Uhr

Ende

20.30 Uhr

Lange Lesenacht mit allen Autoren
des Treffens
Ort: Theater der Jugend
vul. Hnatyuka 11
79008 Lwiw

П'ЯТНИЦЯ, 28 СЕРПНЯ

10.00 – 13.00 год.

Експедиція Львовом з Юрком
Прохаськом для учасників
Зустрічі

15.00 год.

Юрій Андрухович – Доповідь
«Останні викриття, або Карл
Маркс revisited»

Дискусія

18.00 год.

Завершення роботи заходу

20.30 год.

Довга ніч авторських читань
Місце проведення: Перший
академічний театр для дітей та
юнацтва, вул. Гнатюка 11
79008 Львів

SAMSTAG, 29. AUGUST

10.00 – 14.00 Uhr

Exkursionsprogramm in und um
Lemberg

16.00 Uhr

Jurko Prochasko:
Exkurs Sprache und Literatur-
geschichte der Ukraine. Literari-
sche Übersetzung ins Ukrainische/
ins Deutsche

18.00 Uhr

Resümee des Treffens, Planung
weiterer Treffen

19:00 h

Ende

СУБОТА, 29 СЕРПНЯ

10.00 – 14.00 год.

Експедиційна програма у Львові та
на його околицях

16.00 год.

Юрко Прохасько:
Експурс Мова та історія
літератури України. Літературний
переклад українською/німецькою

18.00 год.

Підведення підсумків роботи
Зустрічі, планування майбутніх
зустрічей.

19.00 год.

Завершення роботи заходу

DIE AUTOREN

\ АВТОРИ

ANDREAS ALTMANN

1963 in Hainichen/Sachsen geboren, Lyriker, lebt in Berlin. Er hat den Beruf des Schriftsetzers erlernt, später eine Ausbildung zum Sozialpädagogen absolviert und arbeitet in einer Wohnstätte für geistig Behinderte. Seit 2007 ist er Mitglied des deutschen P.E.N. Es sind zehn Gedichtbände von ihm erschienen, zuletzt: *Art der Betrachtung. Gedichte aus 20 Jahren* (2012) und *Die lichten Lieder der Bäume liegen im Gras und scheinen nur so* (2014), beide im Verlag poetenladen, Leipzig. Für seine Sprachkunst wurde er unter anderem mit dem Christine-Lavant-Lyrikpreis (1997), dem Erwin-Strittmatter-Preis (2004), der Dr. Manfred Jahrmarkt-Ehrengabe der Deutschen Schillerstiftung (2011) und dem Literaturpreis des Sächsischen Staatsministeriums für Wissenschaft und Kunst (2012) ausgezeichnet.

АНДРЕАС АЛЬТМАНН

народився у 1963 році в місті Хайніхен/Саксонія, лірик, живе у Берліні. Спочатку отримав освіту складача, пізніше – соціального педагога, працює в притулку для душевнохворих. З 2007 року є членом німецького ПЕН-клубу. Опубліковано десять збірок його поезій, серед останніх: «Спосіб спостереження. Вірші двадцятих років» (*Art der Betrachtung. Gedichte aus 20 Jahren*) (2012) та «Яскраві пісні дерев лежать у траві та світять просто так» (*Die lichten Lieder der Bäume liegen im Gras und scheinen nur so*) (2014), які вийшли у видавництві *poetenladen* у Лейпцигу. За своє високе мистецтво слова був нагороджений Літературною премією Кристини Лавант, Премією Ервіна Штріттматтера (2004), Почесним призом др. Манфреда Ярмаркта від Німецького фонду Шиллера (2011) та Літературною премією Саксонського міністерства науки та культури (2012).

JURI ANDRUCHOWYTSCH

1960 im westukrainischen Iwano-Frankiwsk, damals Stanislau, geboren. Lyriker, Prosaschriftsteller, Essayist, literarischer Übersetzer. 1985 gründete er zusammen mit Oleksandr Irwanez und Viktor Neborak die legendäre literarische Performance-Gruppe Bu-Ba-Bu. Bis heute sind fünf Gedichtbände, fünf Romane und zahlreiche literarische Essays von Andruchowyttsch erschienen. Für sein Werk wurde er in Deutschland vielfach ausgezeichnet, unter anderem mit dem Leipziger Buchpreis zur Europäischen Verständigung (2006) und dem Hannah-Arendt-Preis für politisches Denken (2014). Auf Deutsch liegen in der Übersetzung von Sabine Stöhr seine Romane *Moscoviada* (2006), *Zwölf Ringe* (2007), *Geheimnis* (2008) und *Perversion* (2011) im Suhrkamp Verlag vor. Zusammen mit dem polnischen Schriftsteller Andrzej Stasiuk publizierte er in Polen den Band *Mein Europa* (deutsche Ausgabe: edition suhrkamp, 2004).

ЮРІЙ АНДРУХОВИЧ

народився у 1960 році в західноукраїнському Івано-Франківську. Лірик, прозаїк, есеїст, літературний перекладач. У 1985 році разом з Олександром Ірванцем та Віктором Небораком заснував легендарну поетичну групу Бу-Ба-Бу. До цього часу вийшли п'ять збірок його віршів, п'ять романів та численні літературні нариси. За свою творчість Ю. Андрухович був багаторазово відзначений у Німеччині, зокрема він лауреат Літературної премії Книжкового ярмарку у Лейпцигу «За європейське взаєморозуміння» (2006) та Премії Ханни Арендт «За політичне мислення» (2014). Німецькою мовою у перекладі Сабіни Штьор у видавництві *Suhrkamp Verlag* опубліковані його романи «Московіада» (2006), «Дванадцять обручів» (2007), «Таємниця» (2008) та «Перверзія» (2011). Разом з польським письменником Анджеєм Стасюком видав у Польщі збірку «Моя Європа: два есеї про найдавнішу частину світу» (німецькомовне видання: edition suhrkamp, 2004 р.).

SHERKO FATAH

1964 in Ost-Berlin mit deutscher Mutter und kurdisch-irakischem Vater geboren. Romanschriftsteller. 1975 verließ die Familie die DDR über Wien und siedelte nach West-Berlin über. Fatah studierte dort Philosophie und Kunstgeschichte und begann zu schreiben. Für sein erzählerisches Werk hat er zahlreiche Auszeichnungen erhalten, zuletzt den Großen Kunstpreis Berlin der Akademie der Künste und den Adelbert-von-Chamisso-Preis 2015. Er wurde mehrfach für den Preis der Leipziger Buchmesse (2008 mit dem Roman *Das dunkle Schiff*, 2012 mit dem Roman *Ein weißes Land*) nominiert und 2008 mit *Das dunkle Schiff* auf die Shortlist des Deutschen Buchpreises gewählt. Sein jüngster Roman *Der letzte Ort* (2014) erzählt die Entführung eines Deutschen mit Ostbiografie und seines arabischen Übersetzers im Irak, zeigt einmal mehr den Zusammenprall einander fremder Kulturen und thematisiert die Suche nach Versöhnung und Annäherung.

ШЕРКО ФАТАХ

народився у 1964 році у східному Берліні у родині німкені та курдівського іракця. Письменник-романіст. У 1975 році сім'я втекла через Відень з НДР та оселилася у західному Берліні. Ш. Фатах студіював філософію та історію мистецтв і почав писати. За свої прозові твори він отримав численні відзнаки, останніми з яких є Велика берлінська нагорода у галузі мистецтв Академії мистецтв та Приз Адальберта фон Шаміссо (2015). Неодноразово був лауреатом Літературної премії Книжкового ярмарку у Лейпцигу (2008 року за роман «*Темний корабель*» (*Das dunkle Schiff*) та 2012 року за роман «*Біла країна*» (*Ein weißes Land*), у 2008 році його роман «*Темний корабель*» було обрано до Короткого списку (short-list) Німецької книжкової нагороди. У новому романі письменника «*Останнє місце*» (*Der letzte Ort*) (2014) йдеться про викрадення в Іраку німця, який народився у НДР, та його арабського перекладача. Автор освітлює проблеми зіткнення чужих одна для одної культур й тематизує пошук шляхів примирення та зближення.

WERNER FRITSCH

1960 in Waldsassen/Oberpfalz geboren. Prosaschriftsteller, Dramatiker, Hörspielautor, Filmemacher. 1987 erscheint sein vielbeachteter Roman *Cherubim*. Zu seinen zahlreichen Stücken gehören *Chroma*, *Hydra Krieg*, *Bach* und *Wondreber Totentanz* oder auch die Monologe *Sense*, *Jenseits*, *Nico* und *Das Rad des Glücks*, die auf der Bühne, für den Rundfunk oder fürs Kino realisiert wurden. Er veröffentlichte Prosa wie *Steinbruch* und *Stechapfel* und drehte u.a. die Filme *Das sind die Gewitter in der Natur*, *Ich wie ein Vogel*, *Faust Sonnengesang I und II*. Seine Filme *Faust Sonnengesang* und *Das sind die Gewitter in der Natur* sind 2012 in der film-edition suhrkamp erschienen. Sein Werk wurde vielfach ausgezeichnet, u.a. mit dem Robert-Walser-Preis, dem Hörspielpreis der Kriegsblinden und dem Else-Lasker-Schüler-Preis. Sein Hörspiel *Enigma Emmy Göring* wurde Hörspiel des Jahres 2006, erhielt den ARD-Hörspielpreis 2007 und den deutschen Hörbuchpreis 2008. Die Hörfassung von *Faust Sonnengesang* wurde 2013 mit dem kroatischen Grand Prix Marulic ausgezeichnet. 2014 verlieh man ihm die Ehrengabe der Deutschen Schillerstiftung von 1859. Werner Fritsch ist Mitglied des deutschen P.E.N. und der Bayerischen Akademie der Schönen Künste. Er lebt in Hendelmühle/Oberpfalz und Berlin.

ВЕРНЕР ФРІЧ

народився у 1960 році в місті Вальдзаксен/Верхній Пфальц. Прозаїк, драматург, автор радіоп'єс, режисер. У 1987 році вийшов його перший роман «Херувім» (*Cherubim*). Автор численних п'єс: «Хрома» (*Chroma*), «Війна гідр» (*Hydra Krieg*), «Струмок» (*Bach*), «Танок смерті Вondreбера» (*Wondreber Totentanz*) та монологів «Коса» (*Sense*), «Потойбіччя» (*Jenseits*), «Ніко» (*Nico*) та «Колесо щастя» (*Rad des Glücks*), які ставилися на сцені, звучали на радіо та екранізувалися. Світ побачили прозові твори В. Фріча «Каменяря» (*Steinbruch*) та «Дурман» (*Stechapfel*). У його кінодоробку такі фільми як «Це гроза на природі» (*Das sind die Gewitter in der Natur*), «Я – як птах» (*Ich wie ein Vogel*) і «Сонячний спів Фауста I та II» (*Faust Sonnengesang I und II*). Фільми «Це гроза на природі» та «Сонячний спів Фауста I та II» вийшли також на DVD у серії *film-edition suhrkamp*. Його твори неодноразово отримували престижні відзнаки: Нагороду Роберта Вальзера, Нагороду за радіопостановки від Спілки осіб, втративших зір на війні (*Hörspielpreis der Kriegsblinden*) та Приз Ельзи Ласкер-Шюлер. Його радіоп'єса «Еніґма Емми Герінґ» (*Enigma Emmy Göring*) стала Радіоп'єсою 2006, у 2007 році вона отримала Нагороду телеканалу ARD за кращу радіопостановку, а наступного року Німецьку нагороду як найкраща аудіо-книга. Аудіоверсія «Сонячного співу Фауста» у 2013 році була вшанована хорватською Гранд-Прі Марко Маруліча. У 2014 році Вернер Фріч отримав Почесну нагороду Німецького фонду Шиллера 1859. Член німецького ПЕН-клубу та Баварської Академії витончених мистецтв. В. Фріч живе у Хендельмюле/Верхній Пфальц та Берліні.

IRIS HANIKA

1962 in Würzburg geboren, aufgewachsen in Bad Königshofen im Grabfeld. Studium der Allgemeinen und Vergleichenden Literaturwissenschaft sowie der Germanistik an der Freien Universität Berlin. Von 1999 bis 2002 arbeitete sie für die „Berliner Seiten“ der Frankfurter Allgemeinen Zeitung, von 2000 bis 2008 führte sie eine Chronik in der Zeitschrift Merkur. 1992 erschienen ihre Erzählung *Katharina oder Die Existenzverpflichtung*, danach bei Suhrkamp *Das Loch im Brot*. Chronik, 2003, *Musik für Flughäfen* (Kurze Texte, 2005), *Die Wette auf das Unbewußte oder Was Sie schon immer über Psychoanalyse wissen wollten* (mit Edith Seifert, 2006). Seit 2008 im Literaturverlag Droschl, Graz, wo ihr Roman *Treffen sich zwei* herauskam, der auf die Shortlist für den Deutschen Buchpreis gewählt wurde. Für ihren Roman *Das Eigentliche* (2010) ehrte man sie mit dem Literaturpreis der Europäischen Union und dem Preis der LiteraTour Nord. 2012 erschien *Tanzen auf Beton. Weiterer Bericht von der unendlichen Analyse*, 2015 schließlich ihr Roman *Wie der Müll geordnet wird*. Mehrere Russlandreisen, lebt in Berlin.

ІРІС ХАНІКА

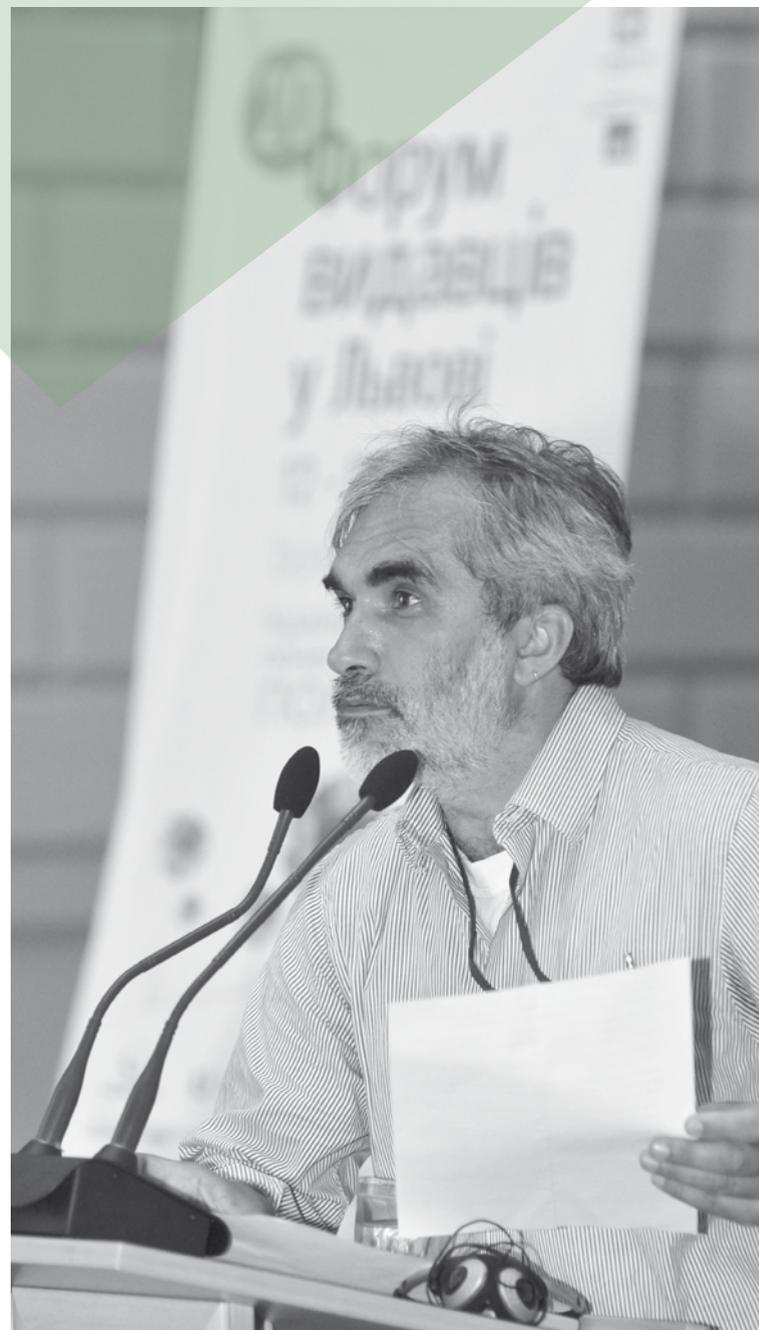
народилася у 1963 році в м. Вюрцбург, виросла у м. Бад-Кенігсхофен-в-Грабфельд, зараз мешкає в Берліні. Вивчала загальне та порівняльне літературознавство та германістику у Берлінському Вільному університеті. З 1999 до 2002 року працювала для рубрики «Берлінські сторінки» у «Frankfurter Allgemeinen Zeitung», з 2000 до 2008 року вела сторінку хроніки у газеті «Merkur». У 1992 році вийшли її оповідання «Катарина, або обов'язок існування» (*Katharina oder Die Existenzverpflichtung*), пізніше у видавництві Suhrkamp – «Дірка у хлібі. Хроніка» (*Das Loch im Brot. Chronik*) (2003), «Музика для летовищ» (*Musik für Flughäfen*) (2005), «Парі на несвідомість, або що ви завжди хотіли знати про психоаналіз (з Едіт Зейферт)» (*Die Wette auf das Unbewußte oder Was Sie schon immer über Psychoanalyse wissen wollten (mit Edith Seifert)*) (2006). У 2008 році у видавництві Droschl (м. Грац) опубліковано її роман «Зустрічаються двоє» (*Treffen sich zwei*), який увійшов до Короткого списку (shotlist) Німецької книжкової нагороди. Її роман «Сутне» (*Das Eigentliche*) (2010) отримав Почесну відзнаку Літературної нагороди Європейського союзу та Приз LiteraTour Nord. У серпні 2012 року світ побачила книга «Танці на бетоні. Ґрунтовна доповідь про нескінченний аналіз» (*Tanzen auf Beton. Weiterer Bericht von der unendlichen Analyse*), а у 2015 році – роман «Як сортується сміття» (*Wie der Müll geordnet wird*). І. Ханіка неодноразово була в Росії. Живе в Берліні.

YAROSLAV HRYTSAK

1960 in Dowhe/Westukraine geboren. Historiker und Professor an der Ukrainischen Katholischen Universität in Lemberg und Direktor des Instituts für Geschichtswissenschaft an der Nationalen Iwan Franko-Universität-Lemberg. Gastprofessor an der Central European University in Budapest. Er unterrichtete außerdem an der Columbia University, der Universität von Harvard und an der Diplomatischen Akademie in Wien. Hrytsak forscht unter anderem zur Geschichte Galiziens, zur Neueren Geschichte Ost- und Mitteleuropas, insbesondere auch zur Nationenbildung der Ukraine. 2010 erhielt er den Anton-Gindely-Preis, Wien, für Kultur und Geschichte Mittel-, Ost- und Südosteuropas. Er ist Mitbegründer der Deutsch-Ukrainischen Historiker-Kommission, die sich 2015 in München konstituierte.

ЯРОСЛАВ ГРИЦАК

народився у 1960 році в с. Довге на Заході України. Історик, професор Українського католицького університету у Львові, директор Інституту історичних досліджень Львівського національного університету імені І. Франка та запрошений професор Центральноєвропейського університету в Будапешті. Викладав у Колумбійському й Гарвардському університетах та Дипломатичній Академії у Відні. Грицак досліджує історію Галичини, новітню історію Східної та Середньої Європи, проте насамперед національний рух в Україні. У 2010 році отримав у Відні Премію Антона Гінделі з культури та історії Центральної, Східної та Південної Європи. Співзасновник Німецько-української комісії істориків, яка розпочала у 2015 році свою роботу в Мюнхені.

ANDREJ KURKOW

geboren 1961 in St. Petersburg, lebt seit seiner Kindheit in Kiew, und schreibt in russischer Sprache. Nach einem Sprachenstudium (Englisch und Japanisch) war er als Herausgeber tätig. Seinen Militärdienst musste er als Gefängniswärter in Odessa leisten. Erfahrungen als Kameramann brachten ihn zum Schreiben von Drehbüchern (17 Filme entstanden). Seit 1996 lebt er als freier Autor. Sein Roman *Picknick auf dem Eis* (dt. 2000) wurde ein Welterfolg. Eine ganze Reihe seiner Erzählungen und Romane ist auf Deutsch erschienen, zuletzt *Jimi Hendrix live in Lemberg* (Diogenes Verlag, 2014) und *Ukrainisches Tagebuch. Aufzeichnungen aus dem Herzen des Protests* (Haymon Verlag 2014) über die Erfahrung des *Maidan*. Zahlreiche internationale Ehrungen, darunter 2014 die Aufnahme in die französische Ehrenlegion.

АНДРІЙ КУРКОВ

народився у 1961 році в С.-Петербурзі. З раннього дитинства живе в Києві та пише російською мовою. Має вищу освіту (англійська філологія), володіє японською мовою. Працював видавцем. Військову службу проходив в Одеській виправній колонії охоронцем. Досвід роботи кінооператором надихнув А. Куркова до написання власних сценаріїв, за якими було знято 17 фільмів. З 1996 року займається письменництвом. Його роман «Пікнік на льду» (*Picknick auf dem Eis*) (нім. 2000 р.) здобув світовий успіх. У німецькому перекладі опубліковано низку оповідань та романів автора, серед останніх: «Львовская гастроль Джими Хендрикса» (*Jimi Hendrix live in Lemberg*) (видавництво Diogenes, 2014) та «Дневники Майдана» (*Ukrainisches Tagebuch. Aufzeichnungen aus dem Herzen des Protests*) (видавництво Haymon, 2014). Має численні міжнародні нагороди, зокрема у 2014 році прийнятий до Почесного Французького Легіону.

TANJA MALJARTSCHUK

geboren 1983 in Iwano-Frankiwsk, Prosaschriftstellerin. Sie studierte Ukrainische Philologie und arbeitete anschließend einige Jahre als Fernsehjournalistin in Kiew. Seit 2011 lebt sie als freie Autorin in Wien. Sie schreibt für ukrainische und deutschsprachige Online- und Printmedien. Auf Deutsch erschienen der Erzählungsband *Neunprozentiger Haushaltssessig* (2011) und ihr erster Roman *Biografie eines zufälligen Wunders* (Residenz Verlag, 2013) sowie der Erzählungsband *Von Hasen und anderen Europäern* (edition.fotoTAPETA, 2014), ein exzentrisch aufgefasstes Bestiarium aus Kiew, dessen Bewohner mit unterschiedlichen Tieren zusammen-treffen.

ТЕТЯНА МАЛЯРЧУК

народилася у 1983 році в Івано-Франківську, прозаїк. Вивчала українську філологію, після цього декілька років працювала тележурналісткою у Києві. З 2011 року письменниця живе й працює у Відні. Пише для україно- та німецькомовних електронних та друкованих ЗМІ. У перекладі німецькою вийшли збірка її оповідань «Говорити» (*Neunprozentiger Haushaltssessig*) (2011) та роман «Біографія випадкового чуда» (*Biografie eines zufälligen Wunders*) (2013) у віденському видавництві Residenz, а також збірка оповідань «Звірослов» (*Von Hasen und anderen Europäern*) (2014) у видавництві edition.fotoTAPETA – ексцентричний для сприйняття бестіарій про Київ, мешканці якого зустрічаються з різними тварин.

PETRA MORSBACH

1956 in Zürich geboren, aufgewachsen in München, lebt und arbeitet in Starnberg. Roman, Essay, Film. Sie studierte von 1975 bis 1981 Theaterwissenschaften, Slawische Philologie und Psychologie an der Ludwig-Maximilians-Universität München. Nach einem Gaststudium der Theaterregie an der Theaterakademie Leningrad in der damaligen UdSSR, arbeitete sie bis Anfang der 1990er Jahre am Theater in den Bereichen Dramaturgie und Regie in Freiburg, Ulm und Bonn, zuletzt als freie Regisseurin mit über 20 Inszenierungen, v.a. Musiktheater. Als Prosaautorin debütierte sie 1995 aufsehenerregend mit dem Roman *Und plötzlich ist es Abend*, dem seither fünf Romane folgten: *Opernroman* 1998, *Geschichte mit Pferden* 2001, *Gottesdiener* 2004, *Der Cembalospieler* 2008 und *Dichterliebe* 2013. 2008 erschien ihr Essayband *Warum Fräulein Laura freundlich war. Über die Wahrheit des Erzählens*. 2014 wurde ihr Spielfilm *Der Schneesturm* (56 Minuten) über Adalbert Stifter in München uraufgeführt. Sie erhielt zahlreiche Auszeichnungen, u.a. 2001 den Marieluise-Fleißer-Preis, 2007 den Literaturpreis der Konrad-Adenauer-Stiftung, 2010 den e.on-Kulturpreis Bayern und 2013 den Jean-Paul-Preis. Mitglied des deutschen P.E.N. und der Bayerischen Akademie der Schönen Künste.

ПЕТРА МОРСБАХ

народилася у 1956 році в Цюриху, виросла в Мюнхені, живе та працює у м. Штарнберг. Роман, есе, фільм. З 1975 до 1981 року вивчала театрознавство, слов'янську філологію та психологію в Мюнхенському університеті Людвіґа-Максиміліана. Після навчання у колишньому СРСР в Академії театрального мистецтва в Ленінграді працювала до початку 1990-х у галузі драматургії та режисури в театрах міст Фрайбурга, Ульма та Бонна, а потім сама поставила більше 20 вистав, переважно у музичних театрах. Як прозаїк П. Морсбах сенсаційно дебютувала в 1995 році романом «*І раптом настав вечір*» (*Und plötzlich ist es Abend*). Пізніше з'явилися ще п'ять її романів: «*Оперний роман*» (*Opernroman*) (1998), «*Історія з кіньми*» (*Geschichte mit Pferden*) (2001), «*Служитель Бога*» (*Gottesdiener*) (2004), «*Гравець на клавесині*» (*Der Cembalospieler*) (2008) та «*Кохання поета*» (*Dichterliebe*) (2013). У 2008 році була надрукована збірка її есе «*Чому ланочка Лаура була приязною. Про правду оповідання*» (*Warum Fräulein Laura freundlich war. Über die Wahrheit des Erzählens*). Перший показ 56-хвилинного ігрового фільму П. Морсбах «*Сніжна завірюха*» (*Der Schneesturm*) про Адальберта Штифтера пройшов у 2014 році в Мюнхені. Лауреат численних нагород: 2001 року отримала Приз Маріелуїзе Флейссер, 2007 – Літературну нагороду Фонду Конрада Аденауера, 2010 – Баварську e.on-нагороду у галузі культури та 2013 – Нагороду Жан Поля. Член німецького ПЕН-клубу та Баварської Академії витончених мистецтв.

HALYNA PETROSANYAK

1969 in den ukrainischen Karpaten geboren. Lyrikerin. Studium der Russistik und Germanistik, Promotion über die Poetik in der künstlerischen Prosa von Joseph Roth. Ihr erster Lyrikband *Park am Abhang* erschien 1996, es folgten *Randlichter* (2000) und *Die Versuchung zu sprechen* (2008). In dem Band *Die Ballonfahrt* (2015) versammelt sie auch Essays. Sie arbeitet als literarische Übersetzerin aus dem Deutschen und Tschechischen. Ihre Gedichte wurden sowohl in ukrainischen als auch ausländischen Zeitschriften und Gedichtanthologien veröffentlicht. Neben anderen Auszeichnungen erhielt sie 2007 den Hubert-Burda-Preis für junge osteuropäische Lyrik. Stipendienaufenthalte führten sie nach Wien und München – Villa Waldberta – (2011) sowie nach Graz (2013). Auf Deutsch liegen Gedichte aus dem in der Villa Waldberta verfassten Zyklus *Eine Brücke aus Papier* in der Zeitschrift *Manuskripte* (Graz 201/2013) vor. Auch ihr Titel ist von Manès Sperber inspiriert.

ГАЛИНА ПЕТРОСАНЯК

народилася у 1969 році в українських Карпатах. Лірик. Вивчала російську та німецьку філологію, свою дисертацію присвятила поетиці художньої прози Йозефа Рота. Її перша збірка поезій «*Парк на схилі*» побачила світ у 1996 році, пізніше були опубліковані «*Світло окраїн*» (2000) та «*Спокуса говорити*» (2008). У збірку «*Політ на повітряній кулі*» (2015) увійшли есе авторки. Г. Петросаняк працює також літературним перекладачем з німецької та чеської. Її вірші публікувалися як в українських, так і в зарубіжних часописах та антологіях поезії. Серед багатьох її нагород німецька Премія Губерта Бурди за молоду східноєвропейську лірику (2007). За стипендіями Г. Петросаняк перебувала у Відні, Мюнхені (Будинок митців м. Мюнхена «Вілла Валдберта», 2011) та у Граці (2013). Вірші німецькою із циклу «*Eine Brücke aus Papier*» («*Міст з паперу*»), який вона написала під час перебування на «Віллі Валдберта», надруковані у часописі «*Manuskripte*» 201/2013 (м. Грац). На цю назву і її також надихнула творчість Манеса Шпербера.

JURKO PROCHASKO

1970 im westukrainischen Iwano-Frankiwsk, damals Stanislaw, geboren. Germanist, Übersetzer, Essayist, Publizist und Ausstellungskurator. Studierte Germanistik und Psychologie an der Universität Lemberg und absolvierte eine Ausbildung zum Gruppenanalytiker in Altaussee/Österreich. Übersetzt aus dem Deutschen und Jiddischen. Zahlreiche Ehrungen und Stipendienaufenthalte, u.a. im Wissenschaftskolleg Berlin und Stiftung Landis & Gyr im schweizerischen Zug. Er lebt in Lemberg, wo er an der ukrainischen Akademie der Wissenschaften tätig ist und am Psychoanalytischen Institut der Iwan-Franko-Universität, das er mitbegründete, lehrt. Für seine Übertragungen deutschsprachiger Literatur, seine Studien zur Kulturgeschichte des einstigen Galiziens (u.a. Joseph Roth, Robert Musil) und seine journalistischen Arbeiten wurde Jurko Prochasko 2008 mit dem „Friedrich-Gundolf-Preis für die Vermittlung deutscher Kultur im Ausland“ der Deutschen Akademie für Sprache und Dichtung ausgezeichnet.

ЮРКО ПРОХАСЬКО

народився у 1970 році в Івано-Франківську. Германіст, перекладач, есеїст, публіцист, куратор виставок. Студював німецьку філологію та психологію у Львівському університеті та отримав освіту з групового психоаналізу в Альтаусее (Австрія). Перекладає з німецької та їдишу. Серед його численних відзнак та стипендій зокрема Стипендія Наукового коледжу у Берліні (Wissenschaftskolleg Berlin) та Фонду Landis & Gyr у швейцарському місті Цуг. У Львові Ю. Прохасько працює в Національній академії наук України та викладає у Львівському психоаналітичному інституті, співзасновником якого він є. За переклади німецькомовної літератури (зокрема Роберта Музіля та Йозефа Рота), за дослідження історії культури Галичини та за свою журналістську діяльність Ю. Прохасько нагороджений Премією Фрідріха Гундольфа «За поширення німецької культури за кордоном» Німецької академії мови та поезії (2008).

KARL SCHLÖGEL

geboren 1948 in Hawangen bei Memmingen, Historiker und Publizist, Professor em., lebt in Berlin. Studium der osteuropäischen Geschichte, Philosophie, Soziologie und Slawistik an der Freien Universität Berlin. Viele Aufenthalte in den USA und Osteuropa in den 1970er und 1980er Jahren, Professuren in Konstanz und Frankfurt an der Oder. Er erhielt zahlreiche Auszeichnungen, zuletzt den Leipziger Buchpreis zur Europäischen Verständigung 2009, den Bohumil-Linde-Preis der Städte Göttingen und Toruń (zusammen mit Adam Krzemiński) 2010 und den Franz-Werfel-Menschenrechtspreis 2012. Zu seinen Publikationen zählen *Im Raume lesen wir die Zeit* (2003), *Terror und Traum. Moskau 1937* (2008) und *Grenzland Europa. Unterwegs auf einem neuen Kontinent* (2013). Im September 2015 erscheint sein Buch *Entscheidung in Kiew. Ukrainische Lektionen* im Münchner Hanser Verlag.

КАРЛ ШЛЬОГЕЛЬ

народився у 1948 році в м. Гаванген біля Меммінгена, історик та публіцист, професор, живе у Берліні. Вивчав історію Східної Європи, філософію, соціологію та слов'янську філологію у Берлінському Вільному університеті. У 70–80-их роках неодноразово перебував у США та Східній Європі, до виходу на пенсію – професор у м. Констанц та у Франкфурті-на-Одері. Володар чисельних нагород, зокрема Літературної премії Книжкового ярмарку у Лейпцигу «За європейське взаєморозуміння» (2009), Премії Богуміла Лінде міст Гетінгену та Торунь (2010) (разом з Адамом Кржемінським) та Премії Франца Верфеля «За права людини» (2012). Серед його публікацій книги «У просторі ми читаємо час» (*Im Raume lesen wir die Zeit*) (2003), «Терор й травма. Москва 1937» (*Terror und Traum. Moskau 1937*) (2008) та «Прикордонна область Європа. По дорозі на новому континенті» (*Grenzland Europa. Unterwegs auf einem neuen Kontinent*) (2013). У вересні 2015 у мюнхенському видавництві *Hanser* виходить його книга «Рішення у Києві. Українські уроки» (*Entscheidung in Kiew. Ukrainische Lektionen*).

ANJA UTLER

geboren 1973 in Schwandorf/Bayern. Lyrik, lyrische Prosa. Sie studierte Slavistik, Anglistik und Sprecherziehung in Regensburg, Norwich und St. Petersburg. Promotion über Dichterinnen der russischen Moderne. 1999 erschien der Gedichtband *aufsagen* (Bunte Raben Verlag). Fellowship Literatur der Stiftung Insel Hombroich 2001, Leonce-und-Lena-Preis für Lyrik 2003 und den Horst-Bienek-Förderpreis 2005. Seit 2004 erscheinen ihre Gedichtbände in der Wiener Edition Korrespondenzen *münden – entzüngeln* (2004), *brinnen* (2006) mit gleichnamiger von der Autorin eingesprochener CD, *jana, vermacht* (2009) und *ausgeübt. Eine Kurskorrektur* (2011) sowie eine Übersetzung von Anne Carsons *Decreation* (2014). In den Münchner Reden zur Poesie erschien *plötzlicher mohn* (Stiftung Lyrik Kabinett, München 2007). Sie wirkte als Übersetzerin mit an der von Hans Thill herausgegebenen Anthologie *Vorwärts, ihr Kampfschildkröten. Gedichte aus der Ukraine* (Verlag Das Wunderhorn 2006). Demnächst erscheint ihre theoretische Arbeit *manchmal sehr mitreißend – Wie Lyrik sich anhört*. Gedichte von Anja Utler wurden in mehr als 20 Sprachen übersetzt. Sie lebt in Regensburg und unterrichtet in Wien.

АНЯ УТЛЕР

народилася у 1973 році в м. Швандорфі/Баварія. Лірика, лірична проза. Вивчала слов'янську та англійську філологію, мовне виховання у Нюрнберзі, Норвічі та С.-Петербурзі. У своїй кандидатській дисертації досліджувала творчість поетес російського модерну. У 1999 році у видавництві Bunte Raben вийшов її перший ліричний збірник «*aufsagen*». Володарка багатьох премій та нагород, зокрема Товариства Літератури фонду *Insel Hombroich* (2001), *Leonce-und-Lena* за лірику (2003) та Хорста Бінека (2005). Починаючи з 2004 року у віденському видавництві *Edition Korrespondenzen* публікуються збірки її віршів «*münden – entzüngeln*» (2004), «*brinnen*» (2006) (разом з ними і їхні аудіо-версії на CD, начитані самою авторкою), «*jana, vermacht*» (2009) та «*ausgeübt. Eine Kurskorrektur*» (2011), а також її переклад роману Анни Карсон «*Decreation*» (2014). У серії *Münchner Reden zur Poesie* (Фонду *Lyrik Kabinett* у м. Мюнхен) вийшла збірка авторки «*plötzlicher mohn*» (2007). Співпрацювала як перекладач з Гансом Тіллем над антологією «*Вперед, ви бойові черепахи. Вірші з України*» (*Vorwärts, ihr Kampfschildkröten. Gedichte aus der Ukraine*) (видавництво *Das Wunderhorn*, 2006). Незабаром очікується публікація її теоретичної розвідки «*іноді дуже захоплюючий – Як лірика звучить*» (*manchmal sehr mitreißend – Wie Lyrik sich anhört*). Вірші Ані Утлер перекладено більше ніж 20-а мовами. Живе у Регенсбурзі та викладає у Відні.

SERHIJ ZHADAN

1974 in der ostukrainischen Stadt Starobilsk geboren, lebt in Charkiw. Lyriker, Prosaschriftsteller. Er studierte in Charkiw Literaturwissenschaft und wurde mit einer Arbeit über den ukrainischen Futurismus promoviert. Zhadan, der auch als Performer mit einer Rockband auftritt und Musik- und Literaturfestivals organisiert, gehört zu den wichtigen prägenden Akteuren der alternativen Literatur- und Kulturszene in Charkiw. Nach zahlreichen Lyrikveröffentlichungen erschien 2004 sein erster Roman in deutscher Übersetzung *Depeche Mode* (2007 in der edition Suhrkamp, Übersetzung Juri Durkot und Sabine Stöhr. In deutscher Übersetzung sind im Suhrkamp Verlag des weiteren erschienen: *Geschichte der Kultur zu Anfang des Jahrhunderts*, Gedichte (2006), *Hymne der demokratischen Jugend*, Roman, *Anarchy in the UKR*, Roman, *Bic Mac*, Erzählungen, *Die Erfindung des Jazz im Donbass*, Roman (2012) und *Mesopotamien*, Roman (2015). Für *Die Erfindung des Jazz im Donbass* wurde er mit dem Jan-Michalski-Literaturpreis und mit dem Brücke-Berlin-Preis 2014 ausgezeichnet (zusammen mit Juri Durkot und Sabine Stöhr). Die BBC kürte das Werk zum »Buch des Jahrzehnts«.

СЕРГІЙ ЖАДАН

народився у 1974 році в східноукраїнському місті Старобільську, живе у Харкові. Лірик, прозаїк. Вивчав літературознавство у Харкові, свою дисертацію присвятив дослідженню українського футуризму. С. Жадан, який також виступає з рок-гурпою та є організатором музичних та літературних фестивалів, належить до активних та впливових діячів альтернативної літературної та культурної сцени Харкова. Після чисельних поетичних збірок 2004 року виходить його перший роман «Депеш Мод» (у перекладі німецькою Юрія Дуркота та Сабіни Штьор 2007 року у видавництві *edition Suhrkam*). У видавництві *edition Suhrkam* публікуються й його інші твори: поетична збірка «Історія культури початку сторіччя» (*Geschichte der Kultur zu Anfang des Jahrhunderts, Gedichte*) (2006), збірник оповідань «Біс Мак» (*Bic Mac*), романи «Гімн демократичної молоді» (*Hymne der demokratischen Jugend*), «Anarchy in the UKR», «Ворошиловград» (*Die Erfindung des Jazz im Donbass*) (2012) та «Месопотамія» (*Mesopotamien*) (2015). За роман «Ворошиловград» С. Жадан нагороджений Літературною премією Яна Міхальського та разом з Юрі Дуркотом та Сабіною Штьор – премією Brücke-Berlin (2014). Радіо BBC визнало цей твір «Кращою книгою десятиріччя».

DIE ÜBERSETZER FÜR *EINE BRÜCKE AUS PAPIER*
 \ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПЕРЕКЛАД ДЛЯ ПРОЕКТУ *МІСТ*
З ПАПЕРУ

DEUTSCH-UKRAINISCH

Jurko Prochasko (Petra Morsbach, Iris Hanika), Chrystyna Nazarkewytsch (Anja Utler, Werner Fritsch), Halyna Petrosanyak (Andreas Altmann), Juri Durkot (Sherko Fatah)

UKRAINISCH-DEUTSCH

Sabine Stöhr (Juri Andruchowytsh)
 Claudia Dathe (Serhij Zhadan)

DOLMETSCHER

Halyna Kotowski, Nadja Hrynyk, Juri Durkot

НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ

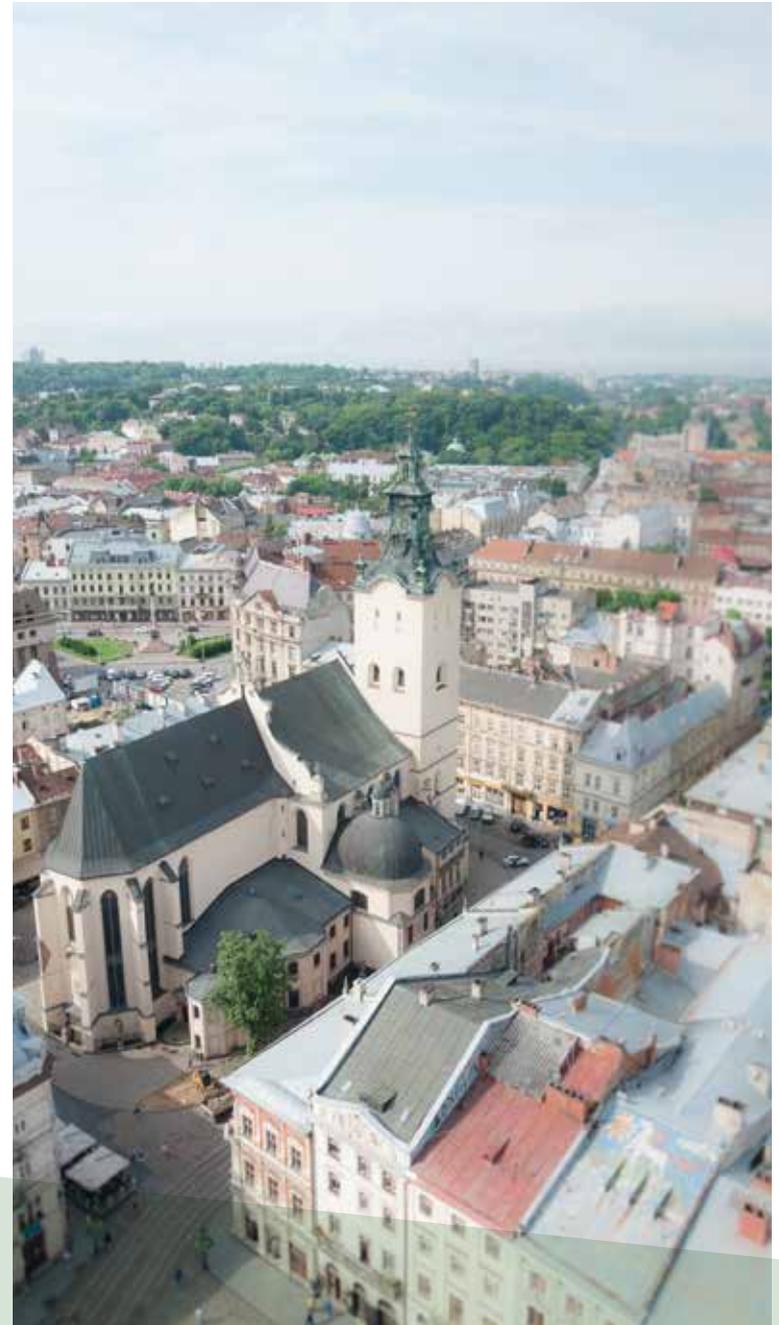
Юрко Прохасько (Петра Морсбах, Іріс Ханіка), Христина Назаркевич (Аня Утлер, Вернер Фріч), Галина Петросаняк (Андреас Альтманн), Юрій Дуркот (Шерко Фатах)

УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ

Сабіна Штьор (Юрій Андрухович),
 Клаудія Дате (Сергій Жадан)

СИНХРОННИЙ ПЕРЕКЛАД

Галина Котовські, Надя Гриник, Юрій Дуркот

KURATORINNEN КУРАТОРИ

VERENA NOLTE

studierte Neuere Deutsche Literatur und Französische Literatur an der Freien Universität Berlin. Autorin, Übersetzerin, Herausgeberin und Kuratorin für internationale Literatur- und Kunstprojekte. Sie leitete 1997–2003 die Villa Waldberta, das Künstlerhaus der Stadt München am Starnberger See und war von 2006–2010 Geschäftsführerin des Netzwerks der deutschsprachigen Literaturhäuser *literaturhaus.net*. 2011 gründete sie die gemeinnützige Gesellschaft *Kulturallmende* in München.

HANNE KULESSA

studierte nach einer Lehre als Buchhändlerin Germanistik und arbeitet seit 1982 als freie Autorin, Moderatorin, Kritikerin, u.a. beim Hessischen Rundfunk, *hr2kultur*. Zahlreiche Buchveröffentlichungen, Anthologien, Erzählungen, Kinderbücher, zwei Romane. Von 2003 bis 2014 Dozentin an der Goethe-Universität Frankfurt, Fortbildungsprogramm Buch- und Medienpraxis; in Zusammenarbeit mit den Studenten zahlreiche Veranstaltungen, zuletzt im Februar 2014 „Bewegliche Territorien – Ukrainische Autoren in Frankfurt“.

ВЕРЕНА НОЛЬТЕ

вивчала сучасну німецьку й французьку літературу в Берлінському Вільному університеті. Письменник, перекладач, видавець та куратор міжнародних літературних та мистецьких проєктів. У 1997-2003 роках очолювала Будинок митців м. Мюнхена «*Villa Waldberta*» на озері Штарнберг, а у 2006-2010 роках – Мережу німецькомовних літературних будинків *literaturhaus.net*. У 2011 році В. Нольте заснувала в Мюнхені некомерційну організацію *Kulturallmende*.

ГАННЕ КУЛЕССА

має диплом спеціаліста книжкової справи. Студіювала германістику. З 1985 року працює позаштатним автором, ведучою та критиком, зокрема на радіо *Hessischer Rundfunk*, *hr2kultur*. Г. Кулесса є автором численних публікацій, антологій, оповідань, дитячих книжок та двох романів. З 2003 до 2014 року викладала у Франкфуртському університеті імені Й. В. Гете курс підвищення кваліфікації «Книговидання та ЗМІ. Між теорією і практикою». У співпраці зі студентами організовує різноманітні заходи, зокрема у лютому 2014 року «*Рухомі території – українські письменники у Франкфурті*».

PROJEKTBETREUUNG | ОРГАНІЗАЦІЙНА ПІДТРИМКА ПРОЕКТУ

RENATA SAKOHOESS

studierte Germanistik und Slawistik, Anfang der 1990er Jahre Mitarbeit an Projekten zur Leseförderung des Freistaats Bayern sowie der Stadt München tätig. Begleiterin im GOETHE Besucherprogramm. 2001 erste Auflage des Reiseführers Slowakei im Dumont Verlag. Für Kindlers LiteraturLexikon 2009 etwa 20 Werkartikel verfasst; Literaturkritiken und Reiseberichte für NZZ, SZ u.a. Seit 2009 Lehrbeauftragte für Textkompetenz an der Hochschule der Medien in Stuttgart. Ihr derzeitiges Buchprojekt über literarische Spaziergänge in Pressburg/Bratislava steht vor dem Abschluss.

FOTOGRAFIE | ФОТОГРАФ

TARAS GAKAVCHYN

studierte von 2006-2011 Geschichte an der Nationalen Iwan-Franko-Universität in Lemberg. 2013 schloss er die Diego Maradona - Schule für Fotografie in Lemberg ab und arbeitet seither als freier Fotograf mit Schwerpunkt Eventfotografie, Fotoreportage und Fotodesign. Er fotografiert das Schriftstellertreffen *Eine Brücke aus Papier*. Kontakt: gakavchin.taras@gmail.com.

РЕНАТА САКОГЬОСС

вивчала німецьку й слов'янську філологію. На початку 90-х років відповідала за розробку та організацію проектів з популяризації читання у федеральній землі Баварії та у м. Мюнхені. Супроводжувала програму *GOETHE* для іноземних гостей. У 2001 році у видавництві Dumont вийшов її путівник «Словаччина». Підготувала близько 20 статей для *Kindlers LiteraturLexikon 2009*; писала літературні критичні матеріали та подорожні нариси, зокрема для «*Neue Zürcher Zeitung*», «*Süddeutsche Zeitung*» та «*Prager Zeitung*». З 2009 року викладає курс «Майстерність тексту» в Медіа університеті м. Штутгарт. Завершує роботу над своїм книжковим проектом про літературні прогулянки Братиславою.

ТАРАС ГАКАВЧИН

з 2006 до 2011 року студював історію в Національному університеті імені І. Франка у Львові. У 2013 році закінчив львівську Школу фотографії імені Дієго Марадони. Працює позаштатним фотографом і спеціалізується на фотозйомці подій, фоторепортажах та фотодизайні. Фотограф на Зустрічі Письменників «*Міст з паперу*». Для контактів: gakavchin.taras@gmail.com.

IMPRESSUM ВІХІДНІ ДАНІ

Verantwortlich:

Verena Nolte_Geschäftsführerin
Kulturallmende gUG
Parkstraße 28
D-80339 München

welcome@kulturallmende.org
www.kulturallmende.org

Tel. +49 89 692 37 49
Fax +49 89 692 27 06

Kuratorinnen: Verena Nolte, München, Hanne Kulesa, Frankfurt am Main
Projektbetreuung: Renata SakoHoess, München
Projektassistentin in Lwiw: Iryna Schymon, Lwiw
Redaktion und Presse- und Öffentlichkeitsarbeit: Verena Nolte, Renata SakoHoess
Beratung in der Ukraine: Juri Andruchowytsh, Jurko Prochasko, Grigory Sementschuk
Moderation von ukrainischer Seite: Evgenia Nesterovych
Übersetzung ins Ukrainische: Olena Novikova, Ganna Pomazanovska, München
Gestaltung: Studio Botschaft, München, www.studio-botschaft.de
Fotos: Titel, S. 41_Taras Gakavchyn Lwiw; S.12_© Kristiane Spitz;
S. 17_© Jens Oellermann; S. 18_© UtaAckermann_SV; S. 20_ Ele Krekeler;
S.23_© Photoagency LUFa; S.25_Regine Moismann / © Diogenes Verlag;
S. 26_© Stiller; S .28_ © Susanne Geier.; S. 31_ © Inga Keyvan; S. 32_ © Markijan Prochasko; S. 36_ © Tom Langdon; S. 4, S. 6_ © Kulturallmende.
Druck: weissdruck, www.weissdruck-krumbach.de

Dank an:

Kooperationspartner: Verlegerforum Lwiw und Kulturreferat der Stadt Lwiw.
Gefördert vom Auswärtigen Amt der Bundesrepublik Deutschland, dem Bayerischen Staatsministerium für Bildung und Kultus, Wissenschaft und Kunst und dem Kulturreferat der Landeshauptstadt München

Відповідальна за проект:

Верена Нольте_Керівник
Kulturallmende gUG
Паркштрассе, 28
80339 Мюнхен, Німеччина

welcome@kulturallmende.org
www.kulturallmende.org

Тел.: +49 89 692 37 49
Факс: +49 89 692 27 06

Куратори: Верена Нольте (Мюнхен) та Ганне Кулесса (Франкфурт-на-Майні)
Організаційна підтримка проекту: Рената СакоГюсс (Мюнхен)
Асистент проекту у м. Львів: Ірина Шимон (Львів)
Редакція, прес-служба та зв'язки з громадськістю: Верена Нольте, Рената СакоГюсс
Консультативна підтримка в Україні: Юрій Андрухович, Юрко Прохасько, Григорій Семенчук
Ведуча з української сторони: Євгенія Несторович
Переклад українською: Олена Новікова, Ганна Помазановська (Мюнхен)
Оформлення: Studio Botschaft (Мюнхен), www.studio-botschaft.de
Фото: Титульна сторінка, с. 41_Тарас Гакавчин (Львів); с.12_© Кристиане Шпитц;
с. 17_ © Йенс Оеллерманн; с. 18_ © Ута Акерманн_SV ; с. 20_ © Еле Крекелер;
с.23_ © Фотоагенція LUFa; с.25_Регіне Моісманн / © Diogenes Verlag;
с. 26_© Штиллер; с .28_ © Зузанне Гейер; с. 31_ © Інга Кеиван; с. 32_ © Маркіян Прохасько; с. 36_ © Том Лангдон; с. 4, с. 6_ © Kulturallmende.
Друк: weissdruck, www.weissdruck-krumbach.de

Наша щира подяка:

Партнерам Форуму видавців у Львові та Управлінню культури міста Львова
За підтримки Міністерства закордонних справ Федеративної республіки Німеччини,
Державного міністерства освіти та культури, науки та мистецтва Баварії та Управління
культури столиці федеральної землі м. Мюнхена.

FÖRDERER \ МЕЦЕНАТИ

Auswärtiges Amt

Bayerisches Staatsministerium für
Bildung und Kultus, Wissenschaft und Kunst

Landeshauptstadt
München
Kulturreferat

KOOPERATIONSPARTNER \ ПАРТНЕРИ

Lviv city
council

BOOKFORUM.UA